

Universiteit Utrecht

De Invloed van het Alcoholgebruik van Peers en Ouders op het Alcoholgebruik
van Adolescenten en de Rol van de Woonsituatie

Masterthesis Jeugdstudies

Faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Student: Lynn Zwanenburg

Studentnummer: 4099494

E-mail: l.zwanenburg@students.uu.nl

Begeleider: Dr. H.M. Koning

Datum: 13 juni 2016

Aantal woorden: 5999

Abstract

Aims. The current study examined the relative influence of alcohol use of peers and parents on alcohol use of adolescents (rate and prevalence) and looked at the moderating role of the living situation (intact versus non-intact families) exerted on the adolescent. **Method.** There were two times of measurement derived from the longitudinal dataset PAS. The test results consisted of 463 adolescents ($M=14.1$ year, $SD=.46$) and their parents. There were multiple and logistical regression analyses performed with primary and interaction-effects. **Results.** The alcohol use of peers and parents did not influence the rate of alcohol use of the adolescents, but influenced the prevalence of alcohol use. That meaning, if peers or parents were weekly drinkers, the chance of the adolescent being a weekly drinker doubles within one year (compared to non-weekly drinkers). The influence of the prevalence of alcohol use of parents was equal to that of peers. The effect of alcohol use by parents and peers was not stronger for adolescents in a non-intact family compared to an intact family. **Conclusion.** Interventions could prevent adolescents from starting to drink weekly, when they focus on parents and peers and limit their influence.

Keywords: adolescents, alcohol use, parents, peers, living situation.

Samenvatting

Doel. De huidige studie onderzocht de relatieve invloed van alcoholgebruik van peers en ouders op alcoholgebruik van adolescenten (mate en prevalentie) en keek naar de modererende rol van de woonsituatie (intact versus niet-intact gezin) van de adolescent.

Methode. Er zijn twee meetmomenten gebruikt van de longitudinale dataset PAS. In totaal zijn 463 adolescenten ($M=14.1$ jaar, $SD=.46$) en hun ouders meegenomen in de analyses. Er zijn multi-pele en logistische regressieanalyses uitgevoerd met hoofd- en interactie-effecten.

Resultaten. Het alcoholgebruik van peers en ouders heeft geen invloed op de mate van drinken door adolescenten, maar wel op de prevalentie. Als peers of ouders namelijk wekelijkse drinkers zijn, dan is de kans twee keer zo groot dat de adolescent een jaar later ook een wekelijkse drinker wordt (tegenover niet-wekelijkse drinkers). De invloed van de prevalentie van alcoholgebruik van ouders is even sterk als dat van peers. Het effect van alcoholgebruik van peers en ouders is niet sterker voor adolescenten in een niet-intact gezin, dan voor adolescenten in een intact gezin. **Conclusie.** Interventies zouden kunnen voorkomen dat adolescenten beginnen met wekelijks drinken door zich te richten op peers en ouders en de invloed die zij hebben te beperken.

Trefwoorden: adolescenten, alcoholgebruik, ouders, peers, woonsituatie.

Introductie

De meeste jongeren in westerse landen beginnen tijdens de adolescentie met het drinken van alcohol (Bjarnason et al., 2003). Van de Nederlandse twaalfjarigen heeft 17% wel eens alcohol gedronken. Dit percentage loopt snel op tot 80% op zestienjarige leeftijd. Van de adolescenten die drinken, drinkt 72.1% minstens vijf glazen per gelegenheid (De Looze et al., 2014).

Alcoholgebruik kan negatieve gevolgen hebben voor adolescenten, zoals alcoholvergiftiging (Van Hoof, Van Zanten, & Van der Lely, 2015), depressieve klachten (Marmorstein, 2009) en vroegtijdig schoolverlaten (Green et al., 2016). Adolescenten die alcohol drinken hebben daarnaast vaker onbeschermde seks (Ellickson, Tucker, & Klein, 2003), nemen vaker onder invloed deel aan het verkeer (Hingson & Zha, 2008) en lopen risico om verslaafd te raken aan alcohol (Behrendt, Wittchen, Höfler, Lieb, & Beesdo, 2009; Hingson, Heeren, & Winter, 2006). Gezien het overmatige alcoholgebruik van veel jongeren en de nadelige gevolgen hiervan, is het van belang om het drinkgedrag van adolescenten te beperken.

Voor het ontwikkelen van interventieprogramma's is het belangrijk om inzicht te krijgen in de verschillende risicofactoren die aan het alcoholgebruik ten grondslag liggen en hoe deze interacteren (Fisher, Miles, Austin, Carmargo, & Colditz, 2007; Nation & Heflinger, 2006). Alcoholgebruik van peers en ouders wordt aangewezen als risicofactor voor alcoholgebruik van adolescenten (Hung, Chiang, Chang, & Yen, 2011). Verschillende onderzoeken laten zien dat de kans om alcohol te drinken voor adolescenten groter wordt wanneer hun peers en ouders drinken (Alati et al., 2014; Leung, Toumbourou, & Hemphill, 2014). Er is echter weinig bekend over de relatieve invloed van het alcoholgebruik van peers en ouders voor verschillende subgroepen, zoals éénoudergezinnen.

Uit longitudinaal onderzoek is gebleken dat ook de woonsituatie een risicofactor kan zijn voor alcoholgebruik van jongeren. Adolescenten die in een niet-intact gezin wonen, lopen namelijk meer risico op alcoholgebruik dan adolescenten die in een intact gezin (bij beide biologische ouders) wonen (Seljamo et al., 2006; Zapert, Snow, & Tebes, 2002). Er is sprake van een toename van het aantal adolescenten dat in niet-intacte gezinnen woont. Zo woonde in 1999 11% van de minderjarigen bij één ouder en is dit percentage toegenomen tot 15% in 2014. Van de zeventienjarigen in 2014 woonde 20% bij één ouder (CBS, 2015). Voor zover bekend is nog niet onderzocht of adolescenten die in een niet-intact gezin wonen kwetsbaarder zijn voor het alcoholgebruik van peers en ouders. Het is wel van belang dat onderzocht wordt welke adolescenten kwetsbaarder zijn voor deze sociale risicofactoren,

zodat interventies zich op deze groep kunnen richten (Healey, Rahman, Faizal, & Kinderman, 2014; SAMHSA, 2015). In de huidige studie wordt daarom onderzocht wat de relatieve invloed is van het alcoholgebruik van peers en ouders op het alcoholgebruik van adolescenten en of deze relatie gemodereerd wordt door de woonsituatie.

Alcoholgebruik van peers en ouders

Volgens de sociale leertheorie van Bandura (1977) is het alcoholgebruik van peers en ouders van invloed op het drinkgedrag van adolescenten. Deze theorie stelt dat adolescenten het gedrag van rolmodellen in hun directe omgeving imiteren. Dit betekent dat adolescenten het gedrag van hun peers en ouders, zoals het drinken van alcohol, overnemen wanneer zij hieraan worden blootgesteld. Er is voldoende bewijs dat de sociale leertheorie ondersteunt en laat zien dat het alcoholgebruik van peers en ouders van invloed is op het alcoholgebruik van adolescenten, zie overzichten van Leung et al. (2014) en Ryan, Jorm en Lubman (2010).

Alcoholgebruik van peers wordt gezien als één van de belangrijkste risicofactoren voor het alcoholgebruik van adolescenten (Leung et al., 2014). Verschillende longitudinale onderzoeken hebben aangetoond dat het drinkgedrag van peers invloed heeft op het alcoholgebruik van adolescenten (Bot, Engels, Knibbe, & Meeus, 2005; D'Amico & McCarthy, 2006; Maxwell, 2002; Reifman, Barnes, Dintcheff, Farrell, & Uhteg, 1998; Stice, Myers, & Brown, 1998; Van der Vorst, Vermulst, Meeus, Dekovic, & Engels, 2009). Zo hebben Bot et al. (2005) aangetoond dat de mate van alcoholgebruik van adolescenten voorspeld wordt door de mate van alcoholgebruik van peers. Om de mate van alcoholgebruik te meten, hebben zij gekeken naar het gemiddeld aantal glazen per week. Ook Van der Vorst et al. (2009) hebben gekeken naar het wekelijks drinken. Vervolgens hebben zij onderscheid gemaakt tussen verschillende typen drinkers en aangetoond dat jongeren een groter risico lopen om zwaar te drinken, wanneer hun peers veel drinken. Deze bevinding sluit aan bij Reifman et al. (1998), die laten zien dat jongeren een grotere kans hebben om reguliere of zware drinkers te worden wanneer hun peers ook drinkers zijn. Poelen, Engels, Van der Vorst, Scholte en Vermulst (2007a) hebben het effect van alcoholgebruik van peers op het drinkgedrag van jongeren alleen gevonden voor jongere adolescenten ($M=13.36$, $SD=.50$) en niet voor oudere adolescenten ($M=15.22$, $SD=.50$). Op basis van bovenstaande bevindingen is de verwachting dat het drinkgedrag van peers in de huidige studie invloed heeft op de mate en op de prevalentie (wel/geen wekelijkse drinker) van het alcoholgebruik door adolescenten.

Onderzoeken met betrekking tot de invloed van alcoholgebruik van ouders op adolescenten laten inconsistente bevindingen zien. Meerdere longitudinale onderzoeken tonen aan dat het alcoholgebruik van ouders invloed heeft op het alcoholgebruik van hun kinderen,

maar laten vooral zien dat het gaat om zwaar alcoholgebruik van beide ouders (Alati et al., 2014; Latendresse et al., 2008; Swaim, Beauvais, Walker, & Silk-Walker, 2011; Van der Vorst, Engels, Meeus, Dekovic, & Van Leeuwe, 2005; Vermeulen-Smit et al., 2012) en soms alleen dat van vaders (Mares, Van der Vorst, Engels, & Lichtwarck-Aschoff, 2011; Seljamo et al., 2006; Van der Vorst et al., 2009). Zo blijkt uit onderzoek van Vermeulen-Smit et al. (2012) dat zwaar alcoholgebruik van vaders en zwaar episodisch drinken door beide ouders sterke voorspellers zijn voor de mate van alcoholgebruik door adolescenten. Seljamo et al. (2006) hebben eveneens aangetoond dat de frequentie en kwantiteit van alcoholgebruik van vooral vaders belangrijke voorspellers zijn voor de mate van alcoholgebruik door jongeren. Wanneer er onderscheid wordt gemaakt tussen verschillende typen drinkers, blijkt dat jongeren een hoger risico lopen om een drinker te worden wanneer hun ouders drinkers zijn (Alati et al., 2009). Er zijn echter ook longitudinale studies die de invloed van het alcoholgebruik van ouders op het drinkgedrag van adolescenten niet hebben gevonden (Power, Stewart, Hughes, & Arbona, 2005; Reifman et al., 1998). Zo hebben Power et al. (2005) aangetoond dat de frequentie van het alcoholgebruik van ouders geen invloed heeft op drinkpatronen die adolescenten ontwikkelen. Uit onderzoek van Reifman et al. (1998) blijkt dat alcoholproblemen van vader geen voorspeller is, maar het drinkgedrag van moeder wel.

Het is mogelijk dat verschillende operationalisaties van alcoholgebruik in deze onderzoeken bijdragen aan de inconsistente bevindingen. Zo hebben Reifman et al. (1998) aan moeders gevraagd in welke categorie zij zichzelf zouden plaatsen (van onthouders tot zware drinkers) en of hun partner alcoholproblemen heeft. Power et al. (2005) hebben enkel gevraagd naar de frequentie van het ouderlijk drinken. In de huidige studie wordt, net als in het onderzoek van Vermeulen-Smit et al. (2012), gebruik gemaakt van de kwantiteit-frequentie-meting. Daarom is de verwachting dat zowel de mate als de prevalentie van het alcoholgebruik van ouders invloed heeft op het drinkgedrag van adolescenten.

Tijdens de adolescentie worden relaties met peers belangrijker ten opzichte van relaties met ouders (Crosnoe, Erickson, & Dornbusch, 2002). Dit wordt bevestigd door een experiment van Saxbe, Del Piero, Immordino-Yang, Kaplan en Margolin (2015). Zij hebben de invloed van video's van peers en ouders op verschillende hersengebieden onderzocht. Hieruit is gebleken dat het hersengebied dat gerelateerd is aan risicogedrag sterker geactiveerd wordt door peers, dan door ouders. Wanneer jongeren in hun hoofd meer bezig zijn met peers dan met ouders, dan hebben peers mogelijk ook meer invloed op het gedrag van adolescenten. Deze resultaten bevestigen de sociale heroriëntatie, wat inhoudt dat

jongeren zich tijdens de adolescentie meer gaan richten op peers en meer door hen beïnvloed worden (Steinberg & Morris, 2001).

Een aantal studies hebben gekeken naar de relatieve invloed van het alcoholgebruik van peers en ouders op het alcoholgebruik van adolescenten. Het overgrote deel van deze onderzoeken toont aan dat peers meer invloed hebben op het alcoholgebruik van adolescenten dan ouders. Zo heeft cross-sectioneel onderzoek een sterkere relatie gevonden met het alcoholgebruik van peers dan met het alcoholgebruik van ouders (Jones, Hussong, Manning, & Sterrett, 2008). Spijkerman, Van den Eijnden, Overbeek en Engels (2007) hebben longitudinaal onderzocht of het aantal dagen waarop peers en ouders drinken effect heeft op het aantal glazen en dagen waarop adolescenten drinken. Dit onderzoek toont aan dat de invloed van het drinkgedrag van peers sterker is dan dat van ouders. Uit longitudinaal onderzoek van Hung et al. (2011) is gebleken dat het aantal dagen waarop een jongere drinkt, voorspeld wordt door het aantal vrienden dat drinkt en het aantal dagen waarop ouders drinken. Ook zij vonden dat peers, vergeleken met ouders, meer invloed hebben op het alcoholgebruik van adolescenten. Resultaten van Poelen, Scholte, Willemsen, Boomsma en Engels (2007b) spreken de bovenstaande bevindingen deels tegen. Zij hebben wel aangetoond dat de invloed van zowel peers als ouders significant is, maar niet dat het effect van peers sterker is. In dit onderzoek is echter een tijdspanne van zeven jaar gebruikt, wellicht is op deze lange termijn de invloed van peers op adolescenten afgenomen.

Voorgaande onderzoeken laten bijna allemaal zien dat de invloed van peers sterker is, dan die van ouders. Voor zover bekend, is er nog geen onderzoek gedaan naar de relatieve invloed van de mate en prevalentie van drinken door peers en ouders op de mate en prevalentie van het alcoholgebruik door jongeren.

Woonsituatie

De woonsituatie van een adolescent is een belangrijke factor in de ontwikkeling van jongeren (Van den Broek, Kleijnen, & Bot, 2012). Aangezien er een toename is van adolescenten die in niet-intacte gezinnen wonen (CBS, 2015) en het wonen in een niet-intact gezin verbonden is aan risico's (Mack, Peck, & Leiber, 2015), is het van belang om te kijken naar de rol van de woonsituatie.

Adolescenten die in niet-intacte gezinnen wonen, hebben een groter risico om alcohol te drinken dan adolescenten die in intacte gezinnen wonen (Bjarnason et al., 2003; Griffin, Botvin, Scheier, Diaz, & Miller, 2000; Habib et al., 2010; Henry et al., 2011; Isohanni, Oja, Moilanen, & Koiranen, 1994; Kuntsche & Silbereisen, 2004; Lonczak, Fernandez, Austin, Marlatt, & Donovan, 2007; McNulty-Eitle, Johnson-Jennings, & Eitle, 2013; Oman et al.,

2007; Paxton, Valois, & Drane, 2007; Seljamo et al., 2006; Zapert et al., 2002). Verschillende vormen van niet-intacte gezinnen zijn gerelateerd aan een grotere kans op alcoholgebruik, zoals adolescenten die met één ouder wonen door bijvoorbeeld scheiding of overlijden en samengestelde gezinnen (Isohanni et al., 1994). Zo heeft longitudinaal onderzoek van Seljamo et al. (2006) aangetoond dat adolescenten een grotere kans hebben om alcohol te gaan drinken, wanneer zij van ten minste één ouder gescheiden worden. Uit onderzoek van Zapert et al. (2002) is gebleken dat adolescenten met gescheiden ouders een grotere kans hebben om alcohol te drinken, dan adolescenten met getrouwde ouders. Er is dus voldoende bewijs dat wonen in een niet-intact gezin het risico vergroot om alcohol te gaan drinken.

Het is nog niet bekend of het effect van alcoholgebruik door peers of ouders op het alcoholgebruik van jongeren sterker is voor adolescenten die in een niet-intact gezin wonen, dan voor adolescenten die in een intact gezin wonen. Mogelijk zijn jongeren uit niet-intacte gezinnen gevoeliger voor de invloeden van peers en ouders met betrekking tot alcoholgebruik, omdat deze adolescenten als meer kwetsbaar worden beschouwd. Zo vertonen adolescenten uit niet-intacte gezinnen meer risicogedrag, zoals delinquent gedrag en middelengebruik (Mack et al., 2015). De *cumulative risk hypothesis* van Sameroff (2000) biedt een mogelijke verklaring voor de vergrote kwetsbaarheid van jongeren uit niet-intacte gezinnen. Deze hypothese stelt dat de combinatie van meerdere risicofactoren de kans vergroot dat iemand internaliserende en externaliserende gedragsproblemen laat zien. Wonen in een niet-intact gezin (Sameroff, 2000), maar ook het alcoholgebruik van peers en ouders (Alati et al., 2014; Leung et al., 2014) zijn risicofactoren voor gedragsproblemen, waaronder alcoholgebruik door adolescenten. Uit onderzoek van Jones, Forehand, Brody en Armistead (2002) is gebleken dat de kans op negatieve gedragsuitkomsten significant toeneemt wanneer drie tot vier risicofactoren gecombineerd worden. Volgens de *cumulative risk hypothesis* hebben jongeren met drinkende peers én met drinkende ouders én die tegelijkertijd ook uit een niet-intact gezin komen, een significant grotere kans om ook alcohol te drinken. Dit in tegenstelling tot jongeren waarbij deze risicofactoren niet gecombineerd optreden. De verwachting is daarom dat de invloed van alcoholgebruik door peers en ouders op het drinkgedrag van adolescenten versterkt wordt wanneer adolescenten uit een niet-intact gezin komen.

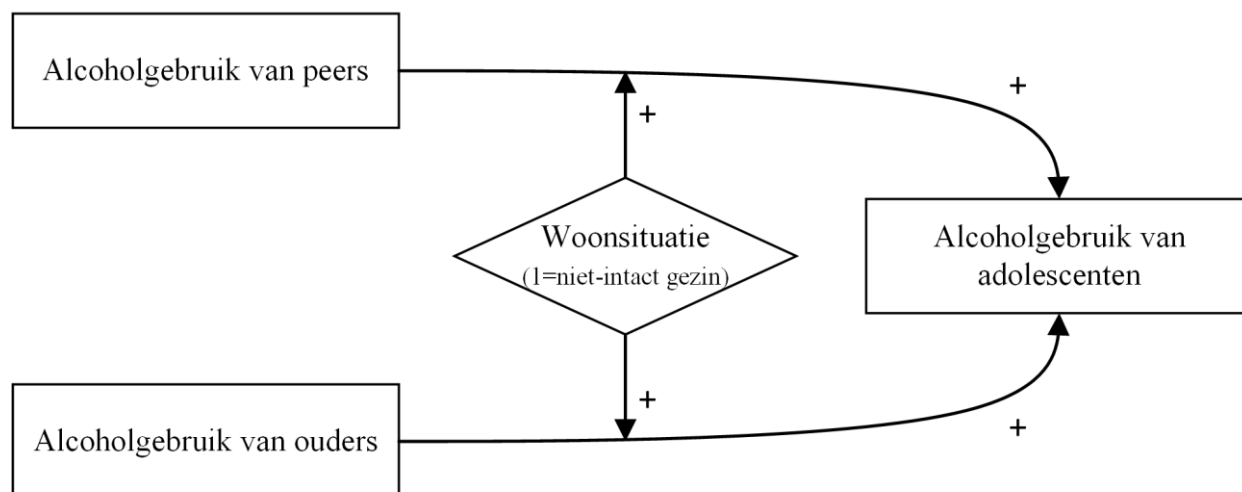
De *peer cluster theory* van Oetting en Beauvais (1987) ondersteunt de verwachting dat adolescenten uit niet-intacte gezinnen sterker beïnvloed worden door het alcoholgebruik van peers, dan adolescenten uit een intact gezin. Deze theorie stelt dat peers invloed hebben op het alcoholgebruik van adolescenten en dat andere risicofactoren, waaronder scheiding van

ouders, deze relatie versterken. Eerdere onderzoeken bevestigen deze theorie, want zij hebben aangetoond dat adolescenten die in een niet-intact gezin wonen vatbaarder zijn voor peer invloeden om antisociaal gedrag te vertonen (Steinberg, 1987) en drugs te gebruiken (Farrell & White, 1998), dan adolescenten die in een intact gezin wonen. Het is daarom aannemelijk dat adolescenten uit niet-intacte gezinnen ook gevoeliger zijn voor peer invloeden met betrekking tot het alcoholgebruik. Tevens wordt op basis van voorgaande paragrafen verwacht dat de invloed van peers sterker is dan die van ouders. In huidige studie zal dit beiden worden onderzocht.

De huidige studie

In de huidige studie wordt vanuit een interdisciplinaire invalshoek gekeken naar de relatieve invloed van alcoholgebruik van peers en ouders op alcoholgebruik van adolescenten en de modererende rol van de woonsituatie van de adolescent (Figuur 1). Op grond van theoretische en empirische bevindingen zijn de volgende hypothesen geformuleerd:

- (H1) Alcoholgebruik van adolescenten wordt sterker beïnvloed door alcoholgebruik van peers, dan door alcoholgebruik van ouders.
- (H2) Deze invloed is sterker voor adolescenten die in een niet-intact gezin wonen, dan voor adolescenten die in een intact gezin wonen.

Figuur 1. De invloed van alcoholgebruik van peers en ouders op alcoholgebruik van adolescenten en de rol van de woonsituatie.

Methode

Procedure

De huidige studie maakte gebruik van data afkomstig uit de longitudinale studie *Preventie Alcoholgebruik Scholieren* (PAS: Koning et al., 2009). Er werden 80 Nederlandse middelbare scholen willekeurig geselecteerd en uitgenodigd. Daarvan waren 19 scholen, met in totaal 3490 scholieren, bereid om deel te nemen. De scholen werden willekeurig verdeeld over vier groepen; drie interventiecondities gericht op het verminderen van alcoholgebruik en één controleconditie (Koning et al., 2009). In de huidige studie werden alleen data van de controleconditie meegenomen om te voorkomen dat eventuele interventie-effecten de data beïnvloedden.

Alle eerstejaars scholieren en hun ouders werden gevraagd om deel te nemen aan het onderzoek. De dataverzameling van de scholieren werd uitgevoerd door een getrainde onderzoeksassistent. Data werden verzameld door middel van online vragenlijsten die scholieren in de klas invulden op beveiligde websites. Scholieren konden deelname weigeren op de dagen van de dataverzameling. Ouders kregen de vragenlijst toegestuurd en konden zelf kiezen welke ouder de vragenlijst in zou vullen. Ook kregen ouders een toestemmingsverklaring die de mogelijkheid bood om deelname van hun kind te weigeren. De dataverzameling vond plaats in 2006, 2007, 2008 en 2009. In de huidige studie werden alleen data van 2008 (T1) en 2009 (T2) meegenomen, omdat de studie zich richt op het alcoholgebruik van de adolescent en dit toeneemt met leeftijd (De Looze et al., 2014).

Participanten

In de controleconditie bevonden zich 935 scholieren van vier scholen, waarvan 906 scholieren de vragenlijst op T1 hadden ingevuld. Allereerst werden alleen adolescenten meegenomen waarvan de ouders ook de vragenlijst hadden ingevuld op T1 en adolescenten die hadden deelgenomen aan het onderzoek tijdens T1 en T2. De ouders van 379 (41.8%) adolescenten hadden de vragenlijst niet ingevuld, daarom werden die adolescenten uitgesloten van de analyse. Van de 527 overgebleven adolescenten hadden er 489 (92.8%) deelgenomen aan de meting op T2. Hiervan werden 26 (5.3%) adolescenten uitgesloten van de analyse, omdat zij of hun ouders inconsistent de kwantiteit-frequentie-meting hadden beantwoord. Een voorbeeld hiervan is dat respondenten wel de kwantiteit van het alcoholgebruik hadden aangeven, maar niet de frequentie. Uiteindelijk werden 463 adolescenten meegenomen in de analyses. De groep bestond uit meer jongens (55.7%) en het schoolniveau van een kleine meerderheid was vmbo (52.1%) ten opzichte van havo of vwo (47.9%). De gemiddelde leeftijd van de steekproef was 14.1 jaar ($SD=.46$) en 12.1% woonde in een niet-intact gezin.

De vragenlijst voor de ouders werd veelal ingevuld door moeders (81.6%) en 78.6% van de ouders viel in de leeftijdscategorie van 40 tot 49 jaar. De hoogst afgeronde opleiding van 39.5% van de moeders was mbo en van 19% hbo of universiteit. Van 29.6% van de vaders was mbo de hoogst afgeronde opleiding en van 22.5% hbo of universiteit.

38 adolescenten (7.2%) hadden deelgenomen aan het onderzoek tijdens T1, maar niet tijdens T2. Deze groep verschilde van de adolescenten die wel participeerden, omdat zij vaker in een niet-intact gezin woonden (31.6% versus 12.1%), vaker havo of vwo deden (57.9% versus 47.9%) en de groep uit meer meisjes bestond (55.3% versus 47.9%). Er was geen verschil in leeftijd ($M=14.2$, $SD=0.46$).

Meetinstrumenten

Alcoholgebruik van de adolescent. Deze variabele werd gemeten door de kwantiteit-frequentie-meting die het gemiddelde aantal glazen alcohol per week representeert voor elke participant. De frequentie is gemeten door twee items: (1)*het aantal doordeweekse dagen waarop je meestal alcohol drinkt (maandag t/m donderdag)* en (2)*het aantal weekenddagen waarop je meestal alcohol drinkt (vrijdag t/m zondag)* (Engels & Knibbe, 2000). De kwantiteit is ook gemeten door twee items: (3)*het aantal glazen alcohol dat je meestal op een doordeweekse dag drinkt* en (4)*het aantal glazen alcohol dat je meestal op een weekenddag drinkt* (Engels, Knibbe, & Drop, 1999). De kwantiteit-frequentie werd berekend door het aantal dagen en glazen te vermenigvuldigen en de producten van doordeweeks alcoholgebruik en in het weekend bij elkaar op te tellen (Koning, Engels, Verdurmen, & Vollebergh, 2010a). Een hogere score geeft een hoger gemiddeld alcoholgebruik per week weer.

Om de prevalentie van het wekelijks drinken te bepalen werd onderscheid gemaakt tussen adolescenten die wel en niet wekelijks dronken. Adolescenten die wekelijks dronken, hadden een score van 1 of hoger op de kwantiteit-frequentie-meting. Jongeren die een 0 scoorden op de kwantiteit-frequentie-meting waren geen wekelijkse drinkers. Er werd een nieuwe variabele aangemaakt die 'prevalentie alcoholgebruik' is genoemd. Deze werd gecodeerd als 0= *geen wekelijkse drinker* en 1= *wekelijkse drinker*.

Alcoholgebruik van peers. Deze variabele werd op dezelfde manier gemeten als het alcoholgebruik van adolescenten. De adolescenten hadden de items die zij over het eigen alcoholgebruik hadden ingevuld ook beantwoord over het alcoholgebruik van hun beste vriend(in). Om de prevalentie van het drinkgedrag van peers weer te geven werd dezelfde methode gebruikt als bij de adolescenten.

Alcoholgebruik van ouders. Voor deze variabele is wederom de kwantiteit-frequentie-meting gebruikt. In woonsituaties waarin beide ouders aanwezig waren, kozen

ouders zelf wie de vragenlijst in zou vullen. Om de variabele te meten, werden dezelfde items gebruikt als bij ‘alcoholgebruik van adolescent’, maar nu voor het alcoholgebruik van vader en moeder individueel. De huidige studie maakte geen onderscheid tussen het alcoholgebruik van vader en moeder. Wanneer de kwantiteit-frequenties voor beide ouders waren ingevuld, dan werd het gemiddelde berekend om het alcoholgebruik van ouders aan te duiden. De prevalentie van het alcoholgebruik werd op dezelfde manier gemeten als bij de adolescenten.

Woonsituatie. Deze variabele is gemeten door aan adolescenten te vragen: ‘Wonen beide ouders bij jou thuis?’. Adolescenten konden uit de volgende antwoordmogelijkheden kiezen: (1) *ja, beide ouders*, (2) *nee, mijn ouders zijn gescheiden*, (3) *nee, mijn moeder is overleden*, (4) *nee, mijn vader is overleden*, (5) *anders, namelijk...* In de huidige studie zijn de responses gehercodeerd als 0= ‘*intact gezin*’ (=1) en 1= ‘*niet-intact gezin*’ (=2 t/m 5).

Analyses

De analyses werden uitgevoerd in *IBM SPSS Statistics 22*. Voor de beoordeling van de toetsen werd een *p*-waarde van $<.05$ aangehouden. Allereerst werd onderzocht of er sprake was van onjuistheden, ontbrekende gegevens en uitbijters in de dataset en werd gecontroleerd of aan alle assumpties was voldaan. Indien er sprake was van inconsistente responses, werd er gekozen voor *listwise deletion* om de participanten volledig uit te sluiten van de verdere analyses. Daarna werden er beschrijvende analyses uitgevoerd om de gemiddelde scores en percentages op de demografische controlevariabelen (geslacht, leeftijd en schoolniveau), de onafhankelijke variabelen (alcoholgebruik van peers en ouders), de moderator (woonsituatie) en de afhankelijke variabele (alcoholgebruik van adolescenten) te beschrijven. Er werd gekozen om geslacht, leeftijd en schoolniveau mee te nemen als potentiële controlevariabelen, omdat uit eerder onderzoek bleek dat deze variabelen gerelateerd zijn aan het alcoholgebruik van adolescenten (Koning et al., 2010a). Vervolgens werd er door middel van onafhankelijke *t*-toetsen gekeken of de gemiddelde scores significant verschilden tussen adolescenten in intacte en niet-intacte gezinnen. Aansluitend werden Pearson correlaties opgevraagd om na te gaan hoe de verschillende variabelen onderling samenhangen.

Om de eerste hypothese, de relatieve invloed van alcoholgebruik van peers en ouders op T1 op de mate van drinken van adolescenten op T2, te toetsen werd er gebruik gemaakt van een multiële regressieanalyse. In de eerste stap werden de controlevariabelen ‘geslacht’, ‘leeftijd’, ‘schoolniveau’ en ‘de mate van alcoholgebruik door adolescenten op T1’ toegevoegd aan het model. Vervolgens werden in de tweede stap de onafhankelijke variabelen ‘de mate van alcoholgebruik door peers’ en ‘de mate van alcoholgebruik door ouders’ op T1 aan het model toegevoegd. Om de tweede hypothese, de invloed van alcoholgebruik van peers

en ouders gemodereerd door de woonsituatie, te toetsen werden in de derde stap de interactie-effecten ‘mate van alcoholgebruik door peers*woonsituatie’ en ‘mate van alcoholgebruik door ouders*woonsituatie’ toegevoegd. De onafhankelijke variabelen werden hiervoor eerst gecentreerd.

Vervolgens werd er door middel van een logistische regressieanalyse onderzocht of de prevalentie van het alcoholgebruik van peers en ouders invloed had op de prevalentie van het alcoholgebruik van adolescenten. Ook werd nagegaan of de invloed van de prevalentie van het alcoholgebruik van peers en ouders sterker was voor adolescenten die in niet-intacte gezinnen woonden. Voor de logistische regressieanalyses werden dezelfde stappen uitgevoerd als voor de lineaire regressie, maar dan met de prevalentie in plaats van de mate van het alcoholgebruik.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

De beschrijvende statistiek van de demografische variabelen en alcoholgerelateerde variabelen is weergegeven in Tabel 1. Hierbij werd onderscheid gemaakt tussen adolescenten die in een intact en een niet-intact gezin woonden. Uit de tabel is af te lezen dat de jongeren over het algemeen weinig alcohol dronken, maar dat alcoholgebruik wel toenam naar mate adolescenten ouder werden. Uit de analyses bleek dat ouders van adolescenten uit niet-intacte gezinnen significant vaker geen wekelijkse drinkers waren vergeleken met ouders van adolescenten uit intacte gezinnen ($\chi^2(1) = 8.25, p = .004$). Verder werden er geen andere significante verschillen gevonden tussen adolescenten uit niet-intacte en intacte gezinnen.

Correlaties

Om na te gaan of er correlaties waren tussen de variabelen werd er gebruik gemaakt van Pearson correlaties. De resultaten hiervan worden weergegeven in Tabel 2. De mate van drinken door peers op T1 hing positief samen met de mate van drinken door adolescenten op T2. Ook laat de tabel zien dat er significante positieve correlaties waren tussen de prevalentie van het alcoholgebruik van ouders en peers op T1 en de prevalentie van het alcoholgebruik van adolescenten op T2. De woonsituatie van de adolescenten was alleen gecorreleerd met de prevalentie van het alcoholgebruik van ouders en deze correlatie was negatief. Het alcoholgebruik van adolescenten op T1 was positief gecorreleerd met alcoholgebruik van peers en ouders op T1, voor zowel de prevalentie als de mate van het alcoholgebruik. Het schoolniveau was significant gerelateerd aan het alcoholgebruik op T2, maar leeftijd en geslacht niet. Er werd daarom gekozen om alleen schoolniveau en alcoholgebruik van adolescenten tijdens T1 mee te nemen als controlevariabelen.

Tabel 1

Demografische gegevens van adolescenten en alcoholgebruik van adolescenten, ouders en peers met een onderscheid tussen intacte en niet-intacte gezinnen

	Totale steekproef	Intact gezin	Niet-intact gezin
Demografische variabelen			
N	463	407	56
%		87.9	12.1
Leeftijd M (SD)	14.1 (.46)	14.1 (.46)	14.1 (.52)
Geslacht			
% Jongens	55.7	56.5	50
Schoolniveau			
% vmbo	52.1	51.8	53.6
% havo & vwo	47.9	48.2	46.4
Alcoholgerelateerde variabelen			
Alcoholgebruik A T1			
Mate van drinken M (SD)	1.80 (5.55)	1.72 (5.44)	2.34 (6.27)
% Niet wekelijks	62.9	63.4	58.9
% Wekelijks	37.1	36.6	41.1
Alcoholgebruik A T2			
Mate van drinken M (SD)	5.36 (10.71)	5.33 (10.80)	5.55 (10.14)
% Niet wekelijks	43.6	44.7	35.7
% Wekelijks	56.4	55.3	64.3
Alcoholgebruik O T1			
Mate van drinken M (SD)	5.37 (5.23) ^a	5.40 (5.10)	5.10 (6.11)
% Niet wekelijks	11.7	10.1	23.2
% Wekelijks	88.3	89.9	76.8
Alcoholgebruik P T1			
Mate van drinken M (SD)	2.19 (6.58)	2.09 (6.19)	2.92 (8.96)
% Niet wekelijks	65.4	65.8	62.5
% Wekelijks	34.6	34.2	37.5

Noot. M = gemiddelde; SD = standaardafwijking; A = adolescenten; O = ouders; P = peers;

^a = significant verschil ($p < .05$) tussen adolescenten in een intact en niet-intact gezin.

Tabel 2

Correlatiematrix van demografische variabelen en alcoholgebruik van adolescenten, ouders en peers

Variabelen	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Leeftijd	-							
2. Geslacht	-.02	-						
3. Schoolniveau	-.19**	-.05	-					
4. Mate A T1	.06	-.04	-.15**	-				
5. Mate A T2	.02	-.07	-.12**	.47**	-			
6. Mate O	.01	.01	.08	.10*	.09	-		
7. Mate P	.06	-.07	-.17**	.68**	.28**	.04	-	
8. Woonsituatie	.05	.04	-.01	.04	.01	-.02	.04	-
	1	2	3	9	10	11	12	13
9. Prevalentie A T1	.09	-.05	-.10*	-				
10. Prevalentie A T2	.04	.04	-.12**	.47**	-			
11. Prevalentie O	.03	-.06	.07	.07	.12*	-		
12. Prevalentie P	.08	.02	-.11*	.70**	.39**	.04	-	
13. Woonsituatie	.05	.04	-.01	.03	.06	-.13**	.02	-

Noot. Mate = mate van alcoholgebruik; Prevalentie = wekelijkse alcoholgebruik;

A = adolescenten; O = ouders; P = peers.

* $p < .05$. ** $p < .01$.

De mate van alcoholgebruik

Een multi-pele regressieanalyse toonde aan dat de mate van alcoholgebruik door ouders en peers (T1) beiden geen significant effect hadden op het alcoholgebruik van adolescenten (T2), wanneer er werd gecontroleerd voor schoolniveau en alcoholgebruik van adolescenten (T1), zie Tabel 3. Ook werden er geen significante interactie-effecten gevonden van ‘mate van alcoholgebruik door ouders*woonsituatie’ en ‘mate van alcoholgebruik door peers*woonsituatie’ op het alcoholgebruik van adolescenten. De invloed van het alcoholgebruik van ouders en peers op het alcoholgebruik van adolescenten verschilde niet significant tussen adolescenten uit een intact en een niet-intact gezin.

Tabel 3

Hoofteffect en interactie-effect van de mate van alcoholgebruik door ouders en peers op de mate van alcoholgebruik door adolescenten

Model	B	SE	β	95% BI
<i>Stap 1 Controlevariabelen</i>				
Schoolniveau (1 = havo & vwo)	-1.07	.89	-.05	[-2.82, .67]
Alcoholgebruik adolescenten T1	.90	.08	.47***	[.74, 1.06]
R ²	.23***			
<i>Stap 2 Onafhankelijke variabelen</i>				
Alcoholgebruik ouders	.10	.09	.05	[-.07, .27]
Alcoholgebruik peers	-.14	.09	-.09	[-.32, .04]
R ²	.23			
<i>Stap 3 Interactievariabelen</i>				
Woonsituatie (1 = niet-intact)	-.39	1.35	-.01	[-3.05, 2.27]
Alcoholgebruik ouders*woonsituatie	.03	.23	.01	[-.42, .48]
Alcoholgebruik peers*woonsituatie	.22	.17	.06	[-.11, .55]
R ²	.24			

Noot. B = richtingscoëfficiënt; SE = standaarderror; β = bèta; BI = betrouwbaarheidsinterval.

Bootstrap analyses leverden dezelfde resultaten op.

*** $p < .001$.

De prevalentie van alcoholgebruik

Een logistische regressieanalyse toonde aan dat de prevalentie van alcoholgebruik door adolescenten significant beïnvloed werd door de prevalentie van alcoholgebruik van ouders en peers, wanneer er werd gecontroleerd voor schoolniveau en alcoholgebruik tijdens T1 (Tabel 4). Als ouders of peers drinkers waren, dan was de kans twee keer zo groot ($OR = 2.04$, $p = .038$, respectievelijk $OR = 2.03$, $p = .026$) dat de adolescent een jaar later ook een drinker werd. Uit de logistische regressieanalyse bleek ook dat er geen significante interactie-effecten waren van ‘prevalentie ouders*woonsituatie’ en ‘prevalentie peers*woonsituatie’ op de prevalentie van alcoholgebruik door adolescenten. Dat wil zeggen dat de invloed van de

prevalentie van drinken door ouders en peers op de prevalentie van alcoholgebruik door jongeren niet verschilde voor adolescenten die in een niet-intact gezin woonden.

Er is een additionele analyse uitgevoerd om na te gaan of de mate van het alcoholgebruik van ouders en peers de prevalentie van het alcoholgebruik van adolescenten beïnvloedt. Deze bleek niet significant ($OR = 1.03$, $p = .08$ respectievelijk $OR = 1.03$, $p = .35$).

Tabel 4

Hoofteffect en interactie-effect van de prevalentie van het alcoholgebruik van ouders en peers op de prevalentie van het alcoholgebruik van adolescenten

	B	OR	95% BI	Nagelkerke R ²
<i>Model 1 Controlevariabelen</i>				.29
Schoolniveau (1 = havo & vwo)	-.39	.68	[.45, 1.03]	
Alcoholgebruik adolescenten T1	2.31	10.11***	[6.14, 16.67]	
<i>Model 2 Onafhankelijke variabelen</i>				.32
Alcoholgebruik ouders	.71	2.04*	[1.04, 4.01]	
Alcoholgebruik peers	.71	2.03*	[1.09, 3.78]	
<i>Model 3 Interactievariabelen</i>				.32
Woonsituatie (1 = niet-intact gezin)	-.62	.54	[.13, 2.30]	
Alcoholgebruik ouders*woonsituatie	.06	1.06	[.21, 5.35]	
Alcoholgebruik peers*woonsituatie	.34	1.41	[.29, 6.79]	

Noot. B = richtingscoëfficiënt; OR = odds ratio; BI = betrouwbaarheidsinterval.

Bootstrap analyses leverden dezelfde resultaten op.

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Discussie

De huidige studie onderzocht wat de relatieve invloed is van het alcoholgebruik van peers en ouders op het alcoholgebruik van adolescenten en keek naar de modererende rol van de woonsituatie van de adolescenten. Uit de resultaten bleek dat de mate van het drinkgedrag van ouders en peers geen invloed heeft op de mate van alcoholgebruik door jongeren, maar dat de prevalentie van het drinkgedrag van ouders en peers wel van invloed is op de

prevalentie van het alcoholgebruik van adolescenten. De invloed van de prevalentie van ouders en peers is even sterk, dus kon er niet worden gesteld dat de invloed van peers sterker was dan die van ouders. Deze effecten waren niet verschillend voor jongeren uit intacte en niet-intacte gezinnen.

De relatieve invloed van alcoholgebruik van ouders en peers

De huidige studie laat zien dat de prevalentie van het alcoholgebruik van peers en ouders invloed heeft op de prevalentie van het alcoholgebruik van adolescenten. Als peers of ouders drinkers zijn, dan is de kans twee keer zo groot dat de adolescent een jaar later ook een drinker is. Dat wil zeggen dat peers en ouders invloed hebben op het drinkpatroon dat een adolescent ontwikkelt, dus of iemand wel of geen wekelijkse drinker wordt. Dit is in lijn met de resultaten van voorgaande onderzoeken. Zo tonen Reifman et al. (1998) en Van der Vorst et al. (2009) aan dat jongeren een grotere kans hebben om een reguliere of zware drinker te worden wanneer hun peers drinkers zijn. Ook blijkt uit onderzoek dat adolescenten een hoger risico lopen om een drinker te worden wanneer hun ouders drinkers zijn (Alati et al., 2014).

Daarnaast heeft de huidige studie gevonden dat de mate van het alcoholgebruik van peers en ouders niet van invloed is op de mate van drinken door jongeren. Dit betekent dat wanneer een adolescent eenmaal een drinker is, het wekelijks drinken van ouders en peers geen invloed meer heeft en adolescenten zelf de mate van hun alcoholgebruik bepalen. Voorgaande onderzoeken met betrekking tot de mate van drinken door jongeren laten inconsistente resultaten zien. Onderzoek van Bot et al. (2005) toont aan dat de mate van alcoholgebruik van adolescenten voorspeld wordt door de mate van alcoholgebruik van peers. Poelen et al. (2007a) hebben deze relatie alleen gevonden voor de jongste kinderen in een gezin en niet voor de oudste. Seljamo et al. (2006) en Vermeulen-Smit et al. (2012) hebben onderzoek gedaan naar de invloed van alcoholgebruik door ouders op de mate van drinken door jongeren. Uit die studies blijkt dat vooral zwaar alcoholgebruik van vaders een belangrijke voorspeller is voor de mate van alcoholgebruik door adolescenten. Onderzoek van Power et al. (2005) laat daarentegen zien dat de frequentie van het alcoholgebruik van ouders geen invloed heeft op de overgangen van verschillende hoeveelheden van alcoholgebruik. Echter, geen van deze studies heeft het drinken van zowel de ouders als de peers in beschouwing genomen.

Een mogelijke verklaring voor de inconsistente bevindingen is dat de gemiddelde leeftijd van de adolescenten verschilt per onderzoek. De studies die hebben aangetoond dat de mate van drinken door adolescenten voorspeld wordt door het alcoholgebruik van peers of ouders, hadden relatief jongere adolescenten in hun steekproef dan de studies die dat effect

niet hebben gevonden. De mate van alcoholgebruik van peers en ouders heeft effect op de mate van drinken door adolescenten als zij tussen de 12 en 14 jaar zijn (Bot et al., 2005), tussen de 12 en 15 jaar zijn (Vermeulen-Smit et al., 2012) of gemiddeld 13 jaar zijn (Poelen et al., 2007a). Echter heeft de mate van het drinkgedrag van peers en ouders geen effect op de mate van alcoholgebruik van adolescenten tussen de 14 en 18 jaar (Power et al., 2005), adolescenten die gemiddeld 15 jaar zijn (Poelen et al., 2007a) of die gemiddeld 14 jaar zijn zoals in de huidige studie. Adolescenten tussen 12 en 14 jaar zijn het meest gevoelig voor invloeden van anderen (Finkenauer, Engels, Meeus, & Oosterwegel, 2002). Mogelijk zijn oudere adolescenten meer autonoom en laten ze zich minder beïnvloeden door de mate van alcoholgebruik van hun ouders en peers. Ook ontwikkelen adolescenten bepaalde vaardigheden naarmate ze ouder worden, zoals emotieregulatie. Die vaardigheden zorgen ervoor dat de weerbaarheid vergroot wordt en jongeren meer weerstand kunnen bieden tegen omgevingsinvloeden (Brown et al., 2009), waaronder de mate van alcoholgebruik van ouders en peers. Ouders en peers hebben dan nog wel invloed op de prevalentie van het alcoholgebruik door jongeren, maar als jongeren eenmaal wekelijks drinkers zijn dan bepalen ze zelf de mate van hun alcoholgebruik.

De verwachting was dat het alcoholgebruik van adolescenten sterker beïnvloed wordt door het alcoholgebruik van peers, dan door het alcoholgebruik van ouders. De huidige studie heeft echter gevonden dat de invloed van de prevalentie van het alcoholgebruik van peers en ouders even sterk is. Wanneer peers of ouders drinkers zijn, dan is de kans twee keer zo groot dat de adolescent een jaar later ook een drinker is. Met deze uitkomst wordt de eerder opgestelde hypothese verworpen. De bevinding sluit aan bij het onderzoek van Poelen et al. (2007b), die hebben aangetoond dat de invloed van het aantal peers dat drinkt niet sterker is dan het aantal dagen waarop ouders drinken. Het resultaat van de huidige studie is echter niet in lijn met onderzoeken die hebben aangetoond dat het aantal peers (Hung et al., 2011) en de frequentie van het alcoholgebruik van peers (Spijkerman et al., 2007) een sterker effect hebben, dan het aantal dagen waarop ouders drinken. In tegenstelling tot de huidige studie, hebben voorgaande onderzoeken geen onderscheid gemaakt tussen wekelijkse en niet wekelijkse drinkers. Op basis van de onderzoeksresultaten van de huidige studie kan geconcludeerd worden dat ouders en peers evenveel invloed hebben op de prevalentie van het alcoholgebruik, dus of een jongere een wekelijkse drinker wordt.

De woonsituatie van de adolescent als moderator

Voor zover bekend is dit de eerste studie die onderzoekt of invloeden van peers en ouders op alcoholgebruik van adolescenten verschillen voor jongeren in niet-intacte en intacte

gezinnen. In tegenstelling tot wat er verwacht werd, toont de huidige studie aan dat de effecten niet verschillen voor jongeren uit intacte en niet-intacte gezinnen, dus adolescenten uit een intact en niet-intact gezin zijn even kwetsbaar voor de invloeden van ouders en peers. Eerdere onderzoeken hebben aangetoond dat wonen in een niet-intact gezin een risicofactor is om alcohol te drinken (Bjarnason et al., 2003; Griffin et al., 2000; Habib et al., 2010; Henry et al., 2011; Isohanni et al., 1994; Kuntsche & Silbereisen, 2004; Lonczak et al., 2007; McNulty-Eitle et al., 2013; Oman et al., 2007; Paxton et al., 2007; Seljamo et al., 2006; Zapert et al., 2002). Aangezien de huidige studie niet laat zien dat de effecten verschillen voor adolescenten in niet-intacte gezinnen, wordt de hypothese verworpen en de *cumulative risk hypothesis* niet bevestigd. Het is mogelijk dat er geen verschillen zijn gevonden tussen intacte en niet-intacte gezinnen vanwege de lage prevalentie van niet-intacte gezinnen (12.1%). Mogelijk speelt de lage power hier een belangrijke rol. Een andere reden voor de gevonden resultaten is dat jongeren uit een niet-intact gezin en hun peers in de huidige studie niet significant meer dronken en niet vaker een wekelijkse drinker waren dan adolescenten uit een intact gezin. Opvallend is dat de ouders van jongeren uit een niet-intact gezin juist significant minder vaak wekelijks drinkers zijn, vergeleken met ouders van jongeren uit intacte gezinnen. Uit onderzoek blijkt dat het drinken van alcohol vooral een sociale aangelegenheid is (Comijs, Aartsen, Visser, & Deeg, 2012), dus wellicht drinken partners samen meer of vaker dan wanneer een ouder alleen woont. Tot slot zou een andere verklaring kunnen zijn dat niet zozeer het niet-intacte gezin ervoor zorgt dat adolescenten kwetsbaarder kunnen zijn voor invloeden, maar of de verandering van de familiestructuur door de adolescent wordt ervaren als een ingrijpende levensgebeurtenis. Deze aanname sluit aan bij het *divorce-stress-adjustment* perspectief van Amato (2000). Dit perspectief benadert de scheiding van ouders als een proces dat voor de juridische scheiding begint en daarna zal voortduren. Kinderen kunnen in die periode verschillende stressvolle gebeurtenissen ervaren, waaronder vermindering van contact met één van de ouders en blootstelling aan conflicten. Deze gebeurtenissen vergroten de kans op negatieve gedragssuitkomsten, waaronder alcoholgebruik (Amato, 2000). Echter niet elke jongere zal de verandering van de familiestructuur als ingrijpend ervaren. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen of de invloeden van peers en ouders wel sterker zijn voor jongeren uit een niet-intact gezin die de verandering van hun woonsituatie als ingrijpend hebben ervaren.

Limitaties

De huidige studie heeft verschillende sterke punten, waaronder de grote steekproef (N=463), het longitudinale design en de verschillende uitkomsten van alcoholgebruik door

jongeren (mate en prevalentie). Ook zijn de invloeden van peers en ouders meegenomen, zodat er naar de relatieve invloed gekeken kan worden. Daarnaast kent de studie beperkingen. Zo is er gebruik gemaakt van zelfrapportages om het alcoholgebruik van adolescenten en ouders te meten. Dit kan leiden tot sociaal wenselijke antwoorden. Uit eerder onderzoek is echter gebleken dat het gebruik van zelfrapportages een betrouwbare methode is om het alcoholgebruik te meten (Koning, Harakeh, Engels, & Vollebergh, 2010b). Adolescenten hebben ook het alcoholgebruik van hun peers gerapporteerd, waardoor niet het werkelijke maar het waargenomen alcoholgebruik van peers gemeten wordt. Wel hebben Poelen et al. (2007b) laten zien dat het alcoholgebruik van vrienden gerapporteerd door deelnemers, sterk overeenkomt met het alcoholgebruik dat vrienden zelf rapporteren. Een andere beperking is dat niet alle vragenlijsten voor beide ouders waren ingevuld. Wanneer de items voor beide ouders waren ingevuld, is het gemiddelde van beide kwantiteit-frequenties gebruikt om het alcoholgebruik van ouders aan te duiden. Dit kan een vertekend beeld geven van het werkelijke alcoholgebruik van ouders. De laatste beperking is dat de deelnemers zijn genest in klassen en scholen, waardoor er niet is voldaan aan de voorwaarde van onafhankelijke waarnemingen. Om dit probleem te ondervangen zal vervolgonderzoek gebruik moeten maken van een multilevel analyse (Field, 2013).

Implicaties

De huidige studie kent implicaties voor de wetenschap en praktijk. Zo heeft de studie aangetoond dat ouders en peers evenveel invloed hebben op het drinkpatroon dat een adolescent ontwikkelt, maar dat zowel ouders als peers geen invloed meer hebben wanneer de jongere eenmaal een wekelijkse drinker is. Het is dus van belang dat interventies voorkomen dat adolescenten beginnen met drinken en een drinkpatroon ontwikkelen. Om de invloed van ouders en peers te beperken kunnen interventies zich het beste op zowel ouders als jongeren richten. De Preventie Alcoholgebruik Scholieren (PAS) is een interventie die bestaat uit een ouder- en leerlingeninterventie en het doel heeft het alcoholgebruik van jongeren uit te stellen (Koning et al., 2009). Deze interventie is effectief bewezen en zou daarom een goede methode zijn om het alcoholgebruik van jongeren uit te stellen.

De huidige studie heeft daarnaast laten zien dat adolescenten uit een niet-intact gezin niet vatbaarder zijn voor het alcoholgebruik van ouders en peers, vergeleken met adolescenten uit een intact gezin. Deze uitkomsten geven meer inzicht in de positie van adolescenten uit niet-intacte gezinnen. Ook laat deze bevinding zien dat interventies die het doel hebben om alcoholgebruik uit te stellen zich niet specifiek op jongeren uit niet-intacte gezinnen hoeven te richten.

Referenties

- Alati, R., Baker, P., Betts, K. S., Connor, J. P., Little, K., Sanson, A., & Olsson, C. A. (2014). The role of parental alcohol use, parental discipline and antisocial behaviour on adolescent drinking trajectories. *Drug and Alcohol Dependence*, *134*, 178-184. doi:10.1016/j.drugalcdep.2013.09.030
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, *62*(4), 1269-1287. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press
- Behrendt, S., Wittchen, H. U., Höfler, M., Lieb, R., & Beesdo, K. (2009). Transitions from first substance use to substance use disorders in adolescence: Is early onset associated with rapid escalation? *Drug and Alcohol Dependence*, *99*, 68-78. doi:10.1016/j.drugalcdep.2008.06.014
- Bjarnason, T., Andersson, B., Choquet, M., Elekes, Z., Morgan, M., & Rapinett, R. (2003). Alcohol culture, family structure and adolescent alcohol use: Multilevel modeling of frequency of heavy drinking among 15-16 year old students in 11 European countries. *Journal of studies on Alcohol*, *64*(2), 200-208. doi: 10.15288/jsa.2003.64.200
- Bot, S. M., Engels, R. C. M. E., Knibbe, R. A., & Meeus, W. H. J. (2005). Friend's drinking behaviour and adolescent alcohol consumption: The role of friendship characteristics. *Addictive Behaviors*, *30*(5), 929-947. doi:10.1016/j.addbeh.2004.09.012
- Brown, S. A., McGue, M., Maggs, J., Schulenburg, J., Hingson, R. W., Swartzwelder, S., ... Murphy, S. (2009). Underage alcohol use. Summary of developmental processes and mechanisms: Age 16-20. *Alcohol Research & Health*, *32*(1), 41-52.
- CBS/Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015). *Steeds meer minderjarigen wonen in eenoudergezin*. [More and more minors living in single-parent family]. Retrieved from <http://jeugdmonitor.cbs.nl/nl-nl/indicatoren/publicaties/2015/steeds-meer-minderjarigen-wonen-in-eeuoudergezin/>
- Comijs, H. C., Aartsen, M. J., Visser, M., & Deeg, D. J. H. (2012). Alcoholgebruik onder 55-plussers in Nederland. [Alcohol consumption among persons aged 55+ in the Netherlands]. *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie*, *43*(3), 115-126. doi:10.1007/s12439-012-0018-9
- Crosnoe, R., Erickson, K. G., & Dornbusch, S. M. (2002). Protective functions of family

- relationships and school factors on the deviant behavior of adolescent boys and girls: Reducing the impact of risky friendships. *Youth and Society*, 33(4), 515-544.
doi:10.1177/0044118X02033004002
- D'Amico, E. J., & McCarthy, D. M. (2006). Escalation and initiation of younger adolescents' substance use: The impact of perceived peer use. *Journal of Adolescent Health*, 39(4), 481-487. doi:10.1016/j.jadohealth.2006.02.010
- De Looze, M. E., Van Dorsselaer, S., De Roos, S., Verdurmen, J. E. E., Stevens, G. W. J. M., Gommans, R., ... Vollebergh, W. A. M. (2014). *HBSC 2013. Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. [Health, welfare and education of young people in the Netherlands]. Retrieved from
<http://www.hbsc.org/membership/countries/netherlands.html>
- Ellickson, P. L., Tucker, J. S., & Klein, D. J. (2003). Ten-year prospective study of public health problems associated with early drinking. *Pediatrics*, 111(5), 949-955.
doi:10.1542/peds.111.5.949
- Engels, R. C. M. E., & Knibbe, R. A. (2000). Alcohol use and intimate relationships in adolescence: When love comes to town. *Addictive Behaviors*, 25(3), 435-439.
doi:10.1016/S0306-4603(98)00123-3
- Engels, R. C. M. E., Knibbe, R. A., & Drop, M. J. (1999). Why do late adolescents drink at home? A study on the psychological well-being, social integration and drinking context. *Addiction Research*, 7(1), 31-46. doi:10.3109/16066359909004373
- Farrell, A. D., & White, K. S. (1998). Peer influences and drug use among urban adolescents: Family structure and parent – adolescent relationship as protective factors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(2), 248-258. doi:10.1037/0022-006X.66.2.248
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using SPSS (4th edition)*. London: SAGE publications.
- Finkenauer, C., Engels, R. C. M. E., Meeus, E., & Oosterwegel, A. (2002). Self and identity in early adolescence. In T. M. Brinthaupt, & R. P. Lipka (Eds.), *Understanding the self of the early adolescent* (pp. 25-56). New York: State University of New York
- Fisher, L. B., Miles, I., Austin, S. B., Carmargo, C. A., & Colditz, G. A. (2007). Predictors of initiation of alcohol use among US Adolescents. Findings from a prospective cohort study. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine Journal*, 161(10), 959-966.
doi:10.1001/archpedi.161.10.959
- Green, K. M., Musci, R. J., Johnson, R. M., Matson, P. A., Reboussin, B. A., & Ialongo, N. S.

- (2016). Outcomes associated with adolescent marijuana and alcohol use among urban young adults: A prospective study. *Addictive Behaviors*, *53*, 155-160. doi:10.1016/j.addbeh.2015.10.014
- Griffin, K. W., Botvin, G. J., Scheier, L. M., Diaz, T., & Miller, N. L. (2000). Parenting practices as predictors of substance use, delinquency, and aggression among urban minority youth: Moderating effects of family structure and gender. *Psychology of Addictive Behaviors*, *14*(2), 174-184. doi:10.1037//0893-164X.14.2.174
- Habib, C., Santoro, J., Kremer, P., Toumbourou, J., Leslie, E., & Williams, J. (2010). The importance of family management, closeness with father and family structure in early adolescent alcohol use. *Addiction*, *105*(10), 1750-1758. doi:10.1111/j.1360-0443.2010.03021.x
- Healey, C., Rahman, A., Faizal, M., & Kinderman, P. (2014). Underage drinking in the UK: Changing trends, impact and interventions. A rapid evidence synthesis. *International Journal of Drug Policy*, *25*(1), 124-132. doi:10.1016/j.drugpo.2013.07.008
- Henry, K. L., McDonald, J. N., Oetting, E. R., Silk-Walker, P., Dale Walker, R., & Beauvais, F. (2011). Age of onset of first alcohol intoxication and subsequent alcohol use among urban American Indian adolescents. *Psychology of Addictive Behaviors*, *25*(1), 48–56. doi:10.1037/a0021710
- Hingson, R. W., Heeren, T., & Winter, M. R. (2006). Age of drinking onset and alcohol dependence. Age at onset, duration, and severity. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine Journal*, *160*(7), 739-746. doi:10.1001/archpedi.160.7.739
- Hingson, R. W., & Zha, W. (2008). Age of drinking onset, alcohol use disorders, frequent heavy drinking, and unintentionally injuring oneself and others after drinking. *Pediatrics*, *123*(6), 147-1484. doi:10.1542/peds.2008-2176
- Hung, C. C., Chiang, Y. C., Chang, H. Y., & Yen, L. L. (2011). Path of socialization and cognitive factors' effect on adolescent' alcohol use in Taiwan. *Addictive Behaviors*, *36*(8), 807-813. doi:10.1016/j.addbeh.2011.03.004
- Isohanni, M., Oja, H., Moilanen, I., & Koiranen, M. (1994). Teenage alcohol drinking and non-standard family background. *Social Science and Medicine*, *38*(11), 1565–1574. doi:10.1016/0277-9536(94)90118-X
- Jones, D.J., Forehand, R., Brody, G., & Armistead, L. (2002). Psychosocial adjustment of African-American children in single-mother families: A test of three risk models. *Journal of Marriage and Family*, *64*, 105–115. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00105.x
- Jones, D. J., Hussong, A. M., Manning, J., & Sterrett, E. (2008). Adolescent alcohol use in

- context: The role of parents and peers among African American and European American youth. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 14(3), 266-273. doi:10.1037/1099-9809.14.3.266
- Koning, I. M., Engels, R. C. M. E., Verdurmen, J. E. E., & Vollebergh, W. A. M. (2010a). Alcohol-specific socialization practices and alcohol use in Dutch early adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(1), 93–100. doi:10.1016/j.adolescence.2009.05.003
- Koning, I. M., Harakeh, Z., Engels, R. C. M. E., & Vollebergh, W. A. M. (2010b). A comparison of self-reported alcohol use measures by early adolescents: Questionnaires versus diary. *Journal of Substance Use*, 15, 166-173. doi:10.3109/14659890903013091
- Koning, I. M., Vollebergh, W. A. M., Smit, F., Verdurmen, J. E. E., Van den Eijnden, R. J. J. M., Ter Bogt, T. F. M., ... Engels, R. C. M. E. (2009). Preventing heavy alcohol use in adolescents (PAS): Cluster randomized trial of a parent and student intervention offered separately and simultaneously. *Addiction*, 104(10), 1669-1678. doi:10.1111/j.1360-0443.2009.02677.x
- Kuntsche, E. N., & Silbereisen, R. K. (2004). Parental closeness and adolescent substance use in single and two-parent families in Switzerland. *Swiss Journal of Psychology*, 63(2), 85-92. doi:10.1024/1421-0185.63.2.85
- Latendresse, S. J., Rose, R. J., Viken, R. J., Pulkkinen, L., Kaprio, J., & Dick, D. M. (2008). Parenting mechanisms in links between parents' and adolescents' alcohol use behaviors. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 32(2), 322-330. doi:10.1111/j.1530-0277.2007.00583.x
- Leung, R. K., Toumbourou, J. W., & Hemphill, S. A. (2014). The effect of peer influence and selection processes on adolescent alcohol use: A systematic review of longitudinal studies. *Health Psychology Review*, 8(4), 426-457. doi:10.1080/17437199.2011.587961
- Lonczak, H. S., Fernandez, A. B. S., Austin, L. M. A., Marlatt, G. A., & Donovan, D. M. (2007). Family structure and substance use among American Indian youth: A preliminary study. *Families, Systems, & Health*, 25(1), 10-22. doi:10.1037/1091-7527.25.1.10
- Mack, K. Y., Peck, J. H., & Leiber, M. J. (2015). The effects on family structure and family processes on externalizing and internalizing behaviors of male and female youth: A longitudinal examination. *Deviant Behavior*, 36(9), 740-764. doi:10.1080/01639625.2014.977117

- Mares, S. H., Van der Vorst, H., Engels, R. C. M. E., & Lichtwarck-Aschoff, A. (2011). Parental alcohol use, alcohol-related problems, and alcohol-specific attitudes, alcohol-specific communication, and adolescent excessive alcohol use and alcohol-related problems: An indirect path model. *Addictive Behaviors, 36*, 209-216.
doi:10.1016/j.addbeh.2010.10.013
- Marmorstein, N. R. (2009). Longitudinal associations between alcohol problems and depressive symptoms: Early adolescence through early adulthood. *Clinical and Experimental Research, 33*(1), 49-59. doi: 10.1111/j.1530-0277.2008.00810.x
- Maxwell, K. A. (2002). Friends: The role of peer influence across adolescent risk behaviors. *Journal of Youth and Adolescence, 31*(4), 267-277. doi:101023/A:1015493316865
- McNulty-Eitle, T. E., Johnson-Jennings, M., & Eitle, D. J. (2013). Family structure and adolescent alcohol use problems: Extending popular explanations to American Indians. *Social Science Research, 42*(6), 1467-1479.
doi: 10.1016/j.ssresearch.2013.06.007
- Nation, M., & Heflinger, C. A. (2006). Risk factors for serious alcohol and drug use: The role psychosocial variables in predicting the frequency of substance use among adolescents. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse, 32*(3), 415-433.
doi:10.1080/00952990600753867
- Oetting, E. R., & Beauvais, F. (1987). Peer cluster theory, socialization characteristics, and adolescent drug use: A path analysis. *Journal of Counseling Psychology, 34*(2), 205-213. doi:10.1037/0022-0167.34.2.205
- Oman, R. F., Vesely, S. K., Tolma, E., Aspy, C. B., Rodine, S., & Marshall, L. (2007). Does family structure matter in the relationships between youth assets and youth alcohol, drug and tobacco use? *Journal of Research on Adolescence, 17*(4), 743-766.
doi:10.1111/j.1532-7795.2007.00545.x
- Paxton, R. J., Valois, R. F., & Drane, J. W. (2007). Is there a relationship between family structure and substance use among public middle school students? *Journal of Child and Family Studies, 16*(5), 593-605. doi:10.1007/s10826-006-9109-y
- Poelen, E. A. P., Engels, R. C. M. E., Van der Vorst, H., Scholte, R. H. J., & Vermulst, A. A. (2007a). Best friends and alcohol consumption in adolescence: A within-family analysis. *Drug and Alcohol Dependence, 88*(2-3), 163-173.
doi:10.1016/j.drugalcdep.2006.10.008
- Poelen, E. A. P., Scholte, R. H. J., Willemsen, G., Boomsma, D. I., & Engels, R. C. M. E. (2007b). Drinking by parents, siblings, and friends as predictors of regular alcohol use

- in adolescents and young adults: A longitudinal twin-family study. *Alcohol and Alcoholism*, 42, 362–369. doi:10.1093/alcalc/agm042
- Power, T. G., Stewart, C. D., Hughes, S. O., & Arbona, C. (2005). Predicting patterns of adolescent alcohol use: A longitudinal study. *Journal of Studies on Alcohol*, 66(1), 74–81. doi:10.15288/jsa.2005.66.74
- Reifman, A., Barnes, G. M., Dintcheff, B. A., Farrell, M. P., & Uhteg, L. (1998). Parental and peer influences on the onset of heavier drinking among adolescents. *Journal of Studies on Alcohol*, 59(3), 311-317. doi:10.15288/jsa.1998.59.311
- Ryan, S. M., Jorm, A. F., & Lubman, D. I. (2010). Parenting factors associated with reduces adolescent alcohol use: A systematic review of longitudinal studies. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 44, 774-783. doi:10.1080/00048674.2010.501759
- SAMHSA/Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2015). *Universal, Selective, and Indicated Prevention Interventions*. Retrieved from <http://www.samhsa.gov/capt/practicing-effective-prevention/prevention-behavioral-health/risk-protective-factors#universal-prevention-interventions>
- Sameroff, A. J. (2000). Dialectical processes in developmental psychopathology. In A. Sameroff, M. Lewis, & S. Miller (Eds.), *Handbook of Developmental Psychopathology* (pp. 23–40). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Saxbe, D., Del Piero, L., Immordino-Yang, M. H., Kaplan, J., & Margolin, G. (2015). Neural correlates of adolescents' viewing of parents' and peers' emotions: Associations with risk-taking behavior and risky peer affiliations. *Social Neuroscience*, 10(6), 592-604, doi:10.1080/17470919.2015.1022216
- Seljamo, S., Aromaa, M., Koivusilta, L., Rautava, P., Sourander, A., Helenius, H., & Sillanpää, M. (2006). Alcohol use in families: A 15-year prospective follow-up study. *Addiction*, 101(7), 984-992. doi:10.1111/j.1360-0443.2006.01443.x
- Spijkerman, R., Van den Eijnden, R. J. J. M., Overbeek, G. J., & Engels, R. C. M. E., (2007). The impact of peer and parental norms and behavior on adolescent drinking: the mediating role of drinker prototypes. *Psychology and Health*, 22(1), 7-29. doi:10.1080/14768320500537688
- Steinberg, L. (1987). Single parents, stepparents, and the susceptibility of adolescents to antisocial peer pressure. *Child Development*, 58(1), 269-275. doi:10.2307/1130307
- Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 2, 55–87. doi:10.1891/194589501787383444
- Stice, E., Myers, M.G., & Brown, S.A. (1998). A longitudinal grouping analysis of adolescent

- substance use escalation and de-escalation. *Psychology of Addictive Behaviors*, 12(1), 14-27. doi:10.1037/0893-164X.12.1.14
- Swaim, R. C., Beauvais, F., Walker, R. D., & Silk-Walker, P. (2011). The effects of parental diagnosis and changing family norms on alcohol use and related problems among urban American Indian adolescents. *The American Journal on Addictions*, 20(3), 212–219. doi:10.1111/j.1521-0391.2011.00129.x.
- Van den Broek, A., Kleijnen, E., & Bot, S. (2012). *Uitgangspunten voor de ondersteuning van kwetsbare gezinnen*. [Assumptions for supporting vulnerable families]. In Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (Ed.), *Ontzorgen en normaliseren: Naar een sterke eerstelijns jeugd- en gezinszorg*. [Unburdering and normalize: Towards a strong primary and family welfare]. Retrieved from https://www.jeugdinspecties.nl/_database/documenten/Ontzorgen%20en%20normaliseren.pdf
- Van der Vorst, H., Engels, R. C. M. E., Meeus, W., Dekovic, M., & Van Leeuwe, J. (2005). The role of alcohol-specific socialization in adolescents' drinking behaviour. *Addiction*, 100, 1464-1476. doi:10.1111/j.1360-0443.2005.01193.x
- Van der Vorst, H., Vermulst, A. A., Meeus, W. H. J., Dekovic, M., & Engels, R. C. M. E. (2009). Identification and prediction of drinking trajectories in early and mid-adolescence. *Journal Of Clinical Child And Adolescent Psychology*, 38(3), 329-341. doi:10.1080/15374410902851648
- Van Hoof, J. J., Van Zanten, E., & Van der Lely, N. (2015). Four years of reports of alcohol-related harm to pediatricians in the Netherlands. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 24(4), 191-197. doi:10.1080/1067828X.2013.803943
- Vermeulen-Smit, E., Koning, H. M., Verdurmen, J. E. E., Van der Vorst, H., Engels, R. C. M. E., & Vollebergh, W. A. M. (2012). The influence of paternal and maternal drinking patterns within two-partner families on the initiation and development of adolescent drinking. *Addictive Behaviors*, 37(11), 1248-1256. doi:10.1016/j.addbeh.2012.06.005
- Zapert, K., Snow, D. L., & Tebes, J. K. (2002). Patterns of substance use in early through late adolescence. *American Journal of Community Psychology*, 30(6), 835-852. doi:10.1023/A:1020257103376